

מכתב בדבר אמונת חכמים

מתוך דברי כבודו אני רואה שסובר, כי כל גדולי ישראל אשר מעשיהם היו לש"ש, וגאוני השכל ואדירי הצדקות גם יחד, אשר בל"ס בכל משפטיהם ופסקי דיניהם היה ה' נצב בעדת א', כמו בדור העבר החפץ חיים ז"ל, והג' רח"ע ז"ל, והג' ר' חיים בריסקער ז"ל, והג' ר' ברוך בער ז"ל, ועוד ועוד, אשר קטנם גדולה מהשגתנו, ומה בדור שלפניהם, כגאון ישראל וקדושו רבינו ישראל מסלנט זצוק"ל, ושאר גאוני וצדיקי דורו שנלוו אליו, כולם יטעו טעות גמורה — ח"ו, לא תהא כזאת בישראל. אסור לשמוע דברים כאלה, וכש"כ לאמרם. אם לא שהבנתי אשר שמע מאחרים, הנקראים בני תורה ומבעטים ברבותיהם ומחללים ה', דברים כאלה, כי אז לא הייתי משיב לו כלום; אך בידעי כי לבבו ישר, אלא שמבחוץ הגיעו לו מליצות כאלה, על כן, בצירוף גודל ידידותנו, אמרתי אשים לילה כיום, ואשיב לו דברים ברורים.

קודם כל דבר אומר למר, כי איזה מהגאונים הללו זכיתי לדעת פנים, וראיתים באסיפות בעניני כלל ישראל, כמו החפץ חיים זצ"ל, הגר"ח מבריסק זצ"ל, והג' ר' חיים עוזר זצ"ל, ואוכל לומר לו נאמנה, כי אפי' להשגת פעוטים שכמותנו הן היתה פקחותם מבהלת, ועומק שכלם הי' יורד ונוקב עד התהום ממש; ולא היתה שום אפשרות לאדם שכמותנו לעמוד על סוף דעת בהירות הבנתם. זאת ועוד אחרת: מי שראה אסיפותיהם, ראה בחוש כי, עכ"פ בשעה שחשבו מחשבותיהם והתעמקו בדעתם לש"ש בעניני כלל ישראל, היה המראה נורא, לראות את גודל ועומק הרגשת האחריות שהיתה על פניהם, באופן שמי שלא ראה את זאת לא ראה הרגשת אחריות מימיו, וכל מי שזכה לעמוד לפניהם בשעה כזו, היה ברור לו שראה שכינה שורה במעשה ידיהם, וכי רוח הקודש שרתה בחבורתם. ממש ראוי לומר „המבדיל בין קודש לחול“ על ההבדל שבין אסיפותיהם לבין האסיפות שאנו מורגלים בהן. מסתמא יודע כבודו את ד' ר' אלחנן שליט"א*) מה שמספר מגבורות רבו הח"ח זצ"ל. ידע נא כבודו, כי רבנו אלחנן גדול מאד הוא ממש, וגם את דבריו אין לדחות וכש"כ לבטל, אפי' מפני מה שאנו הפעוטים חושבים שנראה בחוש. וכבר אמרו לנו חז"ל לשמוע לדברי חכמים אפי' אומרים לנו על שמאל שהיא ימין, ולא לומר ח"ו, שבודאי טעו מפני שאנכי הקטנטן רואה בחוש את טעותם, אלא החוש שלי בטל ומבוטל

אמונת חכמים. — השואל הושפע מאותם, אשר כבר שכתו שהצלת אי-מפלישת הגרמנים באפריקא היתה כנס שהפתיע את בעלי האסטרטגיה, וטענו משום מה, שאם אך היו כל בני אירופא הי"ד עולים לא"י לפני המלחמה, היו ניצולים, וזקפו אז זה על חשבון גדולי הדור

*) הגאון ההוא הי"ד, היה אז בחזקת ח"י.

הוא כעפרא דארעא כלפי בהירות שכלם וסייעתא דשמיא שלהם. הן אין ב"ד יכול לבטל ב"ד אלא א"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין, ובלי זה, קרוב הוא אשר מה שידמו שהוא חוש אינו אלא דמיון ורעות רוח. זוהי דעת התורה בגדר אמונת חכמים.

ואביא סייעתא לדברי, מה ששמעתי מאמור"ר זצ"ל בשם אדמו"ר אור עולם גאון חכמת כחות הנפש הגרש"ז זצ"ל. — מגלת אסתר היא רשימת מעשים של תשע שנים, משנת שלש למלכות אחשורוש עד שנת י"ב. אנו, וגם גדולים ממנו, לא היינו מבחינים בשום אופן שהכל ענין אחד, ורק מרדכי, ובצירוף רוח הקדש במדרגה שלו (כי לא כל רוח"ק שוה), ידע כי הכל ענין אחד. למשתה של אחשורוש אסר להם מרדכי ללכת — כמפורש במדרש מגלת אסתר (קושטא רע"ט) "ובמלאות הימים האלה... אמר להם אל תלכו.. כדי שלא יהא לשטן פתחון פה עליכם, ולא הקשיבו לו". (ועי' מגלה י"ב) והיו הרבה טוענים נגדו: — הרי פיקוח נפש הוא, כי מלך טפש כאחשורוש יהרג ח"ו את כל ישראל בראותו שכל העמים באו ליום שמחתו חג ג' שנים למלכותו ומישראל לא יבא אף אחד, וע"כ לא שמעו לקולו, והלכו. ומ"מ לא קרה להם אח"כ דבר רע. — אחר ט' שנים (בשנת י"ב לאחשורוש) כשנתגדל המן, וצוה שהכל ישתחוו לו, — ומפורש בחז"ל * שלא היה בכאן שום ע"ז, אלא חשש רחוק של מראית עין בעלמא. — ומרדכי לא השתחוה, היו הרבה מישראל צועקים שמעמיד בסכנת נפשות את כלל ישראל משום חסידות פרטית יתירה, כמפורש באגדת אסתר (פ' ג' אות ב') "א"ל ישראל, תהא יודע שאתה מפילנו בחרב של זה הרשע", אמר להם, א"כ אשתחוה לע"ז? ולא קיבל עליו. ואח"ז קרה ממש ככל אשר פחדו והחולקים על מרדכי מקודם, היינו שיצתה גזירת המן להשמיד את כל היהודים. אילו היינו שם, מה היינו אומרים אנחנו? מה גרמה לגזירה? האם מה שהקיל מרדכי בענין כלל ישראל, או מה שתשע שנים מקודם היו מי שהקילו באיסור חכמים, שלא ליתנות מסעודת אחשורוש בשביל פיקוח נפש של כלל ישראל? בודאי היינו אומרים, שנראה בחוש שמעשה מרדכי גרם שכעס המן וגזר את השמדת כל היהודים, ואיך אפשר להכחיש את החוש? אבל האמת לא היתה כן, אלא שזה שהיה נראה כחוש, לא היה אלא דמיון מהרהורי השטן, ובאמת העבירה של תשע שנים מקודם היא שגרמה (ואפשר שמה שמרדכי מסר נפשו על חשש מראית עין של ע"ז, אפי' בחשש רחוק, החמיר לצורך שעה להוציא מלבם את הטעות שהקילו באיסור סתם יינם, שהוא מאביווריהו דע"ז; ועוד דאמרינן בגמ' (מגלה י"ב) שטעם הגזירה היה שהשתחוו לצלם בימי נבוכדנצר, אף שעשו רק לפנים; ועי' הגין עליהם

* סנהדרין ס"א: לפי ההלכה, כרבא.

דקא). אבל היצה"ר רקד לפנייהם בטענת "חוש" והטעה אותם, וע"כ גברה מדת הדין ויצתה הגזירה, אמנם אח"כ שבו ממחשבתם והודו על האמת, ותחת אשר היו יכולים לעמוד בדעתם הרעה, ולהתנקם ממרדכי שחשבוהו מקודם לבוגד בעמו, תחת זאת באו כולם לקול קריאתו. ואף שגם אסתר, שידעו שהיא קרובתו של מרדכי, הראתה התקרבות להמן הצורך, בקראה אותו ב' פעמים למשתה בשעה זו של צרת כלל ישראל, והיה בזה חזיון לטענות השטן שלא ישמעו עוד אל דברי מרדכי, אבל הם, כששבו תשובה שלמה, לא שמעו עוד ליצה"ר, והצטרפו עם מרדכי בתענית וצום, ותשובה על חטאם שחטאו ע"פ החוש המדומה — אז נהיה הנס ואז ניצולו. כאן למדנו מה מביא את הגזירות אם "טעיותיהם" של גדולי הדורות, או מה שנפתים להסתת השטן ע"פ מה שמראה בחוש מדומה, ופוגמים עי' באמונת החכמים. ואם הנגף בא, והחורבן התפשט ר"ל, זה לאות שלא שבו מפני רוע הגזירה, אלא אדרבא עדיין כופרים ברבותיהם. ואמרו ז"ל שכל פורעניות מתחלת מן הצדיקים, כי הם נענשים בעון הדור (ויש טעמים ברורים לזה, אלא שא"א להאריך, אולי אוכל לבאר בפעם אחרת). אבל אם אין שבים גם עי'ז, הרי יש כאן מקום לחילול ה' ע"ז יותר גדול. עי' רש"י (יומא פ"ו ד"ה באמור להם כו') "והכל אומרים מה הועילו... ראה החסידים והחכמים רעה באה עליהם כו'", עי"ש. וכן הוא כל דרך המתרחקים מהאמת, להראות בחוש שהצדיקים אובדים בצדקתם. וכן גם במרדכי היו יכולים להראות באצבע כי סוף סוף צדקתו הכשילתו — אבל הם עשו תשובה. מדת האומות היא לטעון "עם ה' אלה" — ואעפ"כ — "מארצו יצאו", אבל מדת כלל ישראל לשוב אל ה', ולהודות על האמת, ולעזוב את דמיון החוש, אשר יציג לפניו היצר לכפור ברבותיו.

חסרון הכרת ההתבטלות לעומת רבותינו — זהו שורש כל חטאת ותחלת כל חורבן ר"ל, וכל הזכיות לא ישוו לעומת שורש הכל, שהיא — אמונת חכמים.

איך לעיין בדבר מוסר

התבוננות בשורות הראשונות מס' "מסלת ישרים"

הנה לכל בנין צריך יסוד, וכל אשר יגבה הבנין יותר צריך הוא ליסוד חזק יותר, יען שהארץ רכה היא לפי ערך בנין גדול וכבד, ואם יטה הבנין הצדה בתחילתו או באמצעיתו אפילו מה שהווא, אז בגובהו למעלה נוטה הוא כ"כ מישרותו עד שלא יוכל לעמוד כלל, וישבר ויפול. ואם כך הוא בבנין